

Kolędujemy Małemu!

część 1

---

materiał do nauki samodzielnej
Zespół Pieśni i Tańca Ziemi Szczecińskiej „Krağ”
Pracownia Tradycji Polskiej
Pałac Młodzieży – Pomorskie Centrum Edukacji w Szczecinie
Grupa „Młody Krağ”, poniedziałek 21.12.2020 r.
prowadzący: Artur Kotwas, Paweł Sokołowski

KOLEDA - etymologia

- Słowo **KOLEDA** pochodzi z języka łacińskiego [**calendae**] i w dosłownym tłumaczeniu oznacza **PIERWSZY DZIEŃ MIESIĄCA**

Wiąże się z pradawnymi obchodami pierwszego dnia stycznia

KOLEDA - HISTORIA

- Źródła współczesnej kolędy należy szukać w 2 w. p. n. e., w rzymskich obchodach **KALENDAE (Kalendy styczniowe)**
- Kalendy styczniowe były noworocznym Świętem związanym z obejmowaniem urzędu przez **konsulów rzymskich**
- W 46 roku p. n. e. **Juliusz Cezar** ogłosił 1 stycznia oficjalnym początkiem roku administracyjnego
- Z tej okazji rzymianie odwiedzali się w domach, składali podarki oraz śpiewali radosne pieśni. Zwyczaj ten przejęła religia chrześcijańska, łącząc go z **Bożym Narodzeniem**

Podobne zapożyczenia były częstym
zjawiskiem w formującej się dopiero
religii. Miały na celu zastąpić tradycje
pogańskie - chrześcijańskimi

CIEKAWOSTKA

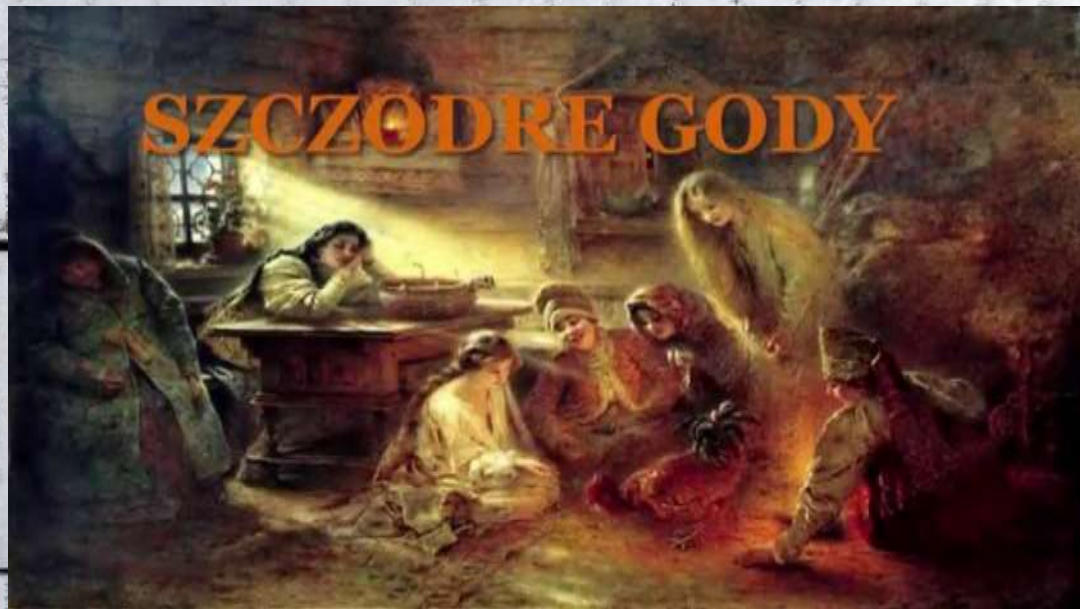
Czy wiesz, że tak naprawdę nie ustalono kiedy urodził się Chrystus? Pomimo, że 25 grudnia i 6 stycznia to najstarsze identyfikacje daty Bożego Narodzenia, historia nie dysponuje żadnymi wiarygodnymi dowodami potwierdzającymi tą hipotezę. Nieścisłości pojawiają się także w ustaleniu roku narodzin Chrystusa, a komplikują to różnice w sposobie rachuby czasu oraz niezgodne ze sobą przekazy. Przykładem tego są m.in. sprzeczności w ewangelii św Łukasza i św Mateusza. Ustaleniem właściwej daty narodzin Chrystusa, w pierwszych stuleciach naszej Ery zajmowali się m.in Teofil z Antiochii, Hipolit z Rzymu czy Klemens z Aleksandrii.

Erę „od narodzenia Chrystusa” (Anno Domini), a co za tym idzie, rok 1 (jako pierwszy rok po narodzinach Jezusa z Nazaretu) wprowadził w 525 r. pracujący na polecenie papieża Jana I w 525 r. zakonnik, Dionizjusz Mniejszy. Przyjął on 25 grudnia 753 roku aUc (Ab Urbe condita – od założenia Rzymu) za datę narodzin, a rok 754 aUc za rok 1 n. e. Ponieważ nie wprowadził roku zerowego, rok narodzin stał się rokiem 1 p. n. e.

KOLEDA - HISTORIA

**Kolęda była także
obrzędem
słowiańskich
„Szczodrych Godów”,
polegającym na
obchodzeniu domów
przez kolędników**

SZCZODRE GODY

- **Słowiańskie święto pogańskie poświęcone Bogowi – Welesowi**
Łopiekunowi magii, wiedzy, bogactwa, bydła i dzikich zwierząt
- **Obchodzone w okresie zimowego przesilenia**
- **Związane ze zwycięstwem światła nad ciemnością (od przesilenia zimowego dzień staje się coraz dłuższy)**
- **Początek nowego roku solarnego i obrzędowego**

SZCZODRE GODY a BOŻE NARODZENIE

podobieństwa:

SZCZODRE GODY

- Łamanie się chlebem
- Obdarowywanie dzieci prezentami i owocami
- Wróżenie ze słomy pod nakryciem stołu
- Kołędowanie (obrzęd ludowy)
- Śpiewanie radosnych pieśni noworocznych
- Rytualne uczty dla duchów zmarłych
- Dekorowanie podłóżniczki (gałązka świerku, sosny lub jodły)

BOŻE NARODZENIE

- Łamanie się opłakiem
- Prezenty od św Mikołaja
- Sianko pod obrusem
- Kołędowanie (obrzęd ludowy oraz wizyta duszpasterska)
- Śpiewanie chrześcijańskich kołęd (pieśni religijnych o narodzinach Jezusa), pastorałek i piosenek świątecznych
- Miejsce dla zbłąkanego wędrowca, lub dusz zmarłych
- Dekorowanie choinki

© 2013 Krzysztof Zołądek / swietokrzyskie.org.pl

Podłaźniczka

Bóg Weles

KOLEĘDA jako obrzęd ludowy

Do dziś także **koledą nazywamy obrzęd ludowy polegający na odwiedzaniu poszczególnych gospodarstw z życzeniami udanego Nowego Roku. Dawniej otrzymywano za to jedzenie i drobne datki. Zwyczaj koledowania był szczególnie popularny w kulturach rolniczych Słowian i Rumunów. Obecnie wiąże się przede wszystkim z religią chrześcijańską a nie pogańskim świętem godowym i kultywuje rodzimą tradycję.**

Konstanty Trutowski – Kolęda na Ukrainie, XIX w.

Białoruscy kolędnicy, 1903r.

Polscy kolędnicy na przedwojennej kartce pocztowej, 1929r.

KOLEĘDA jako pieśń religijna

Obecnie słowo **kołęda** najczęściej oznacza pieśń **religijną** opowiadającą o narodzinach Chrystusa. Odmianę kołedy nawiązującą do życia codziennego, układaną przez pasterzy nazywamy **PASTORAŁKĄ**. Pastorałki są muzyką **świecką** i nie wykonuje się ich podczas obrządku religijnego.

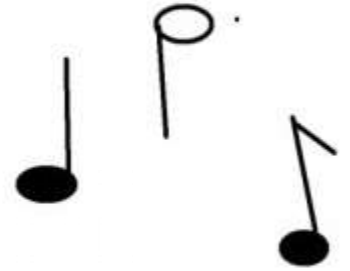
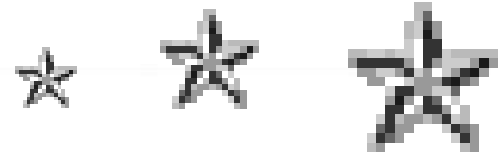
KOLĘDY – kiedy je śpiewamy?

Wg. liturgii Kościoła Katolickiego, kolędy wykonujemy od godziny 0:00 Bożego Narodzenia (Pasterka) do Święta Chrztu Pańskiego – 6 Stycznia.

W polskiej tradycji dopuszcza się śpiewanie kolęd do 2 Lutego (Święto Ofiarowania Pańskiego)

Wg religii chrześcijańskiej autorem pierwszej kolędy był **św. Franciszek z Asyżu (1182-1226). Miała być wykonywana w stworzonej przez niego szopce. Niestety, kolęda ta nie zachowała się w żadnej formie do współczesnych czasów, przez co nie wiemy jaki był jej tekst i melodia.**

LA LA LA...

Św. Franciszek

Najstarsza polska KOLEDA

- **ZDROW BĄDŹ KROLU ANJELSKI** to prawdopodobnie najstarsza polska kolęda
- Pochodzi z 1424 roku (średniowiecze)
- Została odnaleziona pod koniec **XIX wieku** przez polskiego uczonego, **Aleksandra Brucknera** w bibliotece Załuskich w Petersburgu
- Tekst autorstwa **Jana Szczekny** (czeski duchowny na dworze Królowej Jadwigi) jest przekładem z języka łacińskiego. Melodię zaś odnaleziono w **kancjonale** (zbiory pieśni religijnych) sióstr benedyktynek z 1637r.

Zdrow bądź krolu anjelski – TEKST PODSTAWOWY

Zdrow bądź, krolu anjelski
K nam na świat w ciele przyszedł,
Tyś zajiste Bog skryty,
W święte czyste ciało wlitý.
Zdrow bądź, Stworzycielu
Wszego stworzenia,
Narodził się w ucirpienie
Prze swego luda zawinienia.
Zdrow bądź, Panie, ot Panny
Jenż się narodził za ny.
Zdrow bądź, Jesu Kryste, krolu,
Racz przyjęci naszą chwałę.
Racz daci dobre skonanie
Prze twej matki zasłużenie,
Abychom cię wżdy chwalili,
Z tobą wiecznie krolowali.
Amen.

MUZYKA:

<https://>

www.youtube.com/

[watch?](https://www.youtube.com/watch?v=4LcMIVbfBSc)

[v=4LcMIVbfBSc](https://www.youtube.com/watch?v=4LcMIVbfBSc)

KOLEĘDA jako pieśń religijna - rozwój

- Wzrost popularności kołęd nastąpił na przełomie **XVII i XVIII wieku**
- Najwięcej polskich kołęd powstawało w XVIII i XIX wieku
- Wiele polskich popularnych kołęd publikowano w zbiorach XIX wiecznego duchownego, **ks. Michała Marcina Mioduszewskiego**. Większość z nich zachowało ówczesną formę.
- Niektóre znane nam kołеды skomponowano dopiero w XX wieku! Są nimi np. „Nie było miejsca dla Ciebie” (okres międzywojenny) oraz Kolęda o gwieździe (1980)

Przykład muzyczny: Nie było miejsca dla Ciebie
<https://www.youtube.com/watch?v=UC9aOYb3mwo>

Popularne polskie koledy i pastorałki:

- A cóż z tą dzieciną
- A wczora z wieczora
- Ach, ubogi żłobie
- Anioł pasterzom mówił
- Bóg się rodzi, moc truchleje
- Bracia patrzcie jeno
- Chrystus się nam narodził
- Do szopy, hej pasterze
- Dzieciątko się narodziło
- Dziecina mała
- Dzisiaj w Betlejem
- Gdy się Chrystus rodzi
- Gdy śliczna Panna
- Gore gwiazda Jezusowi
- Gospodarska koleda
- Gospodyniej kolenda
- Hej bracia! czy śpicie
- Hej hej, lelija Panna Maryja
- Hej w dzień narodzenia
- Hej, weselmy się
- Hola hola, pasterze z pola
- Jam jest dudka Jezusa mojego
- Jezu, śliczny kwiecie
- Jezus Bóg i człowiek w stajence betlejemskiej narodzony
- Jezus malusieńki
- Jezusa narodzonego wszyscy witajmy
- Lulajże, Jezuniu
- Mędrcy świata, monarchowie
- Mizerna cicha
- My też pastuszkowie
- Najświętsza Panienska po świecie chodziła
- Narodził się Jezus Chrystus
- Nie było miejsca dla Ciebie
- Nowy Rok bieży
- O gwiazdo betlejemska
- Oj, maluśki, maluśki
- Pasterze mili
- Pójdźmy wszyscy do stajenki
- Północ już była
- Powiedzcie pasterze mili
- Przybieżeli do Betlejem
- Tryumfy Króla Niebieskiego
- W twardym żłobie leży Pan
- W żłobie leży
- Wesołą nowinę bracia
- Witaj gwiazdko złota
- Wśród nocnej ciszy
- Z narodzenia Pana
- Zaśnij Dziecino
- Zdrow bądź, krolu anjelski

